

Савельєва М.О.,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції ДДУВС, кандидат юридичних наук

ЩОДО ТРУДО-ПРАВОВОГО ЗНАЧЕННЯ «ЦІЛЬОВОГО ХАРАКТЕРУ» ДЕЯКИХ ВІДПУСТОК

Наукові праці з трудового права, присвячені проблемам відпусток, згадують концепцію «цільових відпусток» (зокрема, стосовно відпусток у зв'язку з навчанням, творчих відпусток, соціальних відпусток). Одним із положень такої концепції є те, що т.зв. «цільові відпустки» являють собою не час відпочинку, а звільнення працівника від виконання трудових обов'язків для забезпечення виконання ним інших – трудових чи не трудових обов'язків. При цьому виконанню чи невиконанню таких обов'язків надається трудо-правове значення. Такий підхід здатний значно вплинути на правозастосовчу практику та на права, свободи та законні інтереси працівників.

Цільовий характер деяких відпусток в тій чи іншій мірі розглядалися такими вченими як В.С. Венедиктов, Л.П. Гаращенко, М.І. Гордієнко, С.Ф. Гуцу, О.О. Денисюк, Т.В. Красюк, О.В. Лавриненко, М.В. Нечипорук, О.А. Ситницька, А.А. Юрченко та ін.

Так, наприклад, В.С. Венедиктов, М.І. Гордієнко зазначають, що «цільове призначення [щорічної – М.С.] відпустки – надання її для відпочинку і відновлення працездатності» [1, с. 130–155; 2, с. 111]. М.І. Гордієнко із посиланням на О.В. Лавриненка зазначає, що «відпустка звичайно асоціюється з відпочинком, вільним часом і складає найважливішу і значну частину часу відпочинку. О.А. Ситницька вважає, що «для відпочинку надаються лише щорічні відпустки як такі, що їх працівники можуть використовувати на власний розсуд», а «всі інші, види відпусток (творчі, соціальні та відпустки у зв'язку із навчанням) мають цільовий характер, тобто надаються з конкретною метою, а тому не відносяться до часу відпочинку [4, с. 288, 293; 5, с. 166 – Цит. за О.А. Ситницькою], оскільки «такі відпустки «не можна ні за яких обставин замінити грошовою компенсацією, їх не можна перенести на не пов'язаний з певними обставинами (наприклад, іспити, пологи), час»[6, с. 76 – Цит. за О.А. Ситницькою]» [7, с. 143].

С.Ф. Гуцу та М.В. Нечипорук стверджують наступне: «не можна сказати, що творча відпустка – це відпочинок. ... вона надається для виконання спеціального завдання: творчого чи наукового...» [8, с. 127].

О.О. Денисюк акцентує увагу на «атиповості творчої відпустки, яку не слід розглядати як суто час відпочинку або ж час використаний на власний розсуд працівником, адже даний вид відпустки є виключно цільовим звільненням від виконання трудових обов'язків, що надається йому для реалізації творчих здібностей» [9, с. 6].

А.А. Юрченко висловлює таку позицію: по закінченню «цільової відпустки» працівник зобов'язаний «мати на руках» «реальний результат» [10, с. 573] (в тому числі, зазначає автор, таким результатом є «народжена або усиновлена дитина – у разі відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, або відпустки для усиовлення дитини» [10, с. 573]).

Так само С.Ф. Гуцу в цілому правильно зазначає, що «певні рішення щодо запровадження санкцій до працівника, який несумлінно виконує обов'язки по навчанню приймає орган який організовує та здійснює таке навчання. Це може бути, наприклад, недопущення до складання іспитів (направлення на повторний курс навчання) або припинення відносин з навчання такого працівника» [11, с. 118]. Однак, очевидно, що якщо тут і йдеться про якусь відповідальність (або правовий примус), то вона (він) має не трудо-правовий характер.

Звичайно, є і інша група позицій. Л.П. Гаращенко правильно, на нашу думку, «цільові відпустки» відносить до «супутніх індивідуальних відносин, оскільки вказані види відпусток існують поза межами безпосереднього змісту основного індивідуального правовідношення і не пов'язані з виконанням працівником своєї трудової функції» [13, с.82].

Слід погодитися із Т.В. Красюк в тому, що «перебування науково-педагогічного працівника в додатковій відпустці у зв'язку з навчанням означає, що особа не відпочиває, а фактично працює [14, с. 160].

Концепція «цільових відпусток», яка передбачає виконання під час відпустки працівником якихось «інших» елементів трудової функції, вбачає трудо-правове значення поведінки працівника під час відпустки щодо її «цільового використання», обґрунтовує відповідальність працівника за «нецільове використання» відпустки є, на нашу думку, хибною, оскільки суперечить засадам правового регулювання трудових відносин.

Звичайно, можлива ситуація, коли в рамках одних триваючих трудових правовідносин можна зустріти і трудову функцію, елементом якої буде діяльність, для якої начебто надаються «цільові відпустки», і надання такої цільової відпустки працівникові, і притягнення його до трудо-правової відповідальності за неналежне виконання трудової функції. Однак суттєвий і необхідний правовий зв'язок трудо-правова відповідальність матиме лише із трудовою функцією (точніше – з її неналежним виконанням), але не з творчою відпусткою, яка в даному випадку є не закономірним, хоча і допустимим елементом складних трудових правовідносин.

Так, наукову роботу, яка входить до трудової функції НПП, останній здійснює в межах робочого часу. Таким чином, творча відпустка, яка, до речі, надається всім працівникам, незалежно від того, чи мають вони в складі своєї трудової функції наукову роботу (див. ст. 16 Закону України «Про відпустки» [18], п. 1 Умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток [19]), не передбачає обов'язку працівника виконувати відповідну наукову роботу. Такий обов'язок може бути встановлений лише у спосіб, яким визначається трудова функція працівника.

Про «цільовий характер», «цільове призначення» відпустки можна вести мову лише щодо правового регулювання підстав та порядку їх надання, але не в

світлі трудо-правової оцінки і встановлення трудо-правових наслідків діяльності працівника під час відпустки. Цільовий характер відпустки має значення лише для встановлення наявності чи відсутності обставин, які як юридичний факт породжують право працівника на відпустку; і в той же час цільовий характер відпустки жодним чином не створює обов'язку працівника поводитися так чи інакше під час перебування у відпустці. Тому і не можна вести мову про трудо-правову відповідальність чи інші трудо-правові наслідки «нецільового використання» відпустки.

Бібліографічні посилання:

1. Гордієнко М.І. Особливості правового регулювання робочого часу та часу відпочинку працівників ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2004. 177 с.
2. Венедиктов В.С. Правове регулювання часу відпочинку працівників органів внутрішніх справ України: Науково-практичний посібник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 128 с.
3. Лавриненко О.В. Правовое регулирование рабочего времени и времени отдыха лиц рядового и начальствующего состава ОВД Украины. – Х.: Знание, 1999. – 34 с.
4. Трудове право України: Академічний курс: Підручн. для студ. юрид. спец. вищ навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, З.Я. Козак та ін.; за ред. П.Д. Пилипенка. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2006. 544 с.
5. Трудовое право в вопросах и ответах: Учебно-справочное пособие. / под ред. В.В. Жернакова. Харьков: Одиссей, 2004. 672 с.
6. Гольдштейн М.Ю., В.С. Коротков Рабочее время и время отдыха рабочих и служащих в СССР. Москва: Госюриздат, 1959. 86 с.
7. Ситницька О.А. Юридичні гарантії права на працю та права на відпочинок за трудовим законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.05. Хмельницький, 2008. 222 с.
8. Гуцу С.Ф., Нечипорук М.В. Правова природа й особливості правового регулювання творчих відпусток для науковців. *Гуманітарний часопис*. 2005. № 1. С. 125–128.
9. Денисюк О.О. Правове регулювання творчих відпусток в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2016. 204 с.
10. Юрченко А.А. Правове регулювання учбових, творчих та соціальних відпусток: проблемні питання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 24. С. 569–575.
11. Гуцу С.Ф. Правове регулювання відпусток цільового призначення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2007. 204 с.
12. Орловский Ю.П. Правовое регулирование подготовки и расстановки кадров. Москва: Юрид. лит, 1983. 112 с.
13. Гаращенко Л.П. Правове регулювання відпусток за законодавством України : монографія. Київ: Павлім, 2003. 172 с.

14. Красюк Т.В. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2008. 207 с.

15. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50.

16. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. ст. 2004.

17. Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.08.2002 № 450. *Офіційний вісник України*. 2002. № 35. стор. 52. стаття 1655.

18. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. ст. 4.

19. Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.1998 № 45. *Офіційний вісник України*. 1998. № 3. стор. 198. стаття 105.

Майна Г.Є.

суддя Новомосковського
міськрайонного суду
Дніпропетровської області

ПУБЛІЧНА ОБІЦЯНКА ВИНАГОРОДИ ЯК ОДНОСТОРОННІЙ ПРАВОЧИН

В умовах ринкової системи господарювання правочин виступає не тільки способом переміщення майна, інших результатів праці, а й опосередковує динаміку цивільного обігу. Стійка тенденція зростання числа спорів, пов'язаних з укладанням, виконанням та припиненням правочинів, привертає до себе підвищену увагу з боку цивілістичної науки. У наукових публікаціях останніх років активно розробляється багато проблем, які стосуються цієї тематики.

Але навіть часткове їх вирішення не звільняє науку від необхідності обговорення питань щодо односторонніх правочинів. Розширення галузі застосування односторонніх правочинів не тільки спрощує цивільні відносини, але, безсумнівно, звужує і поле можливих конфліктів. До таких правочинів відносять, зокрема, й публічну обіцянку винагороди.

Публічна обіцянка винагороди як правочин вже давно знайшла широке застосування на практиці, але її шлях в правовій доктрині до моменту законодавчого закріплення був непростим. В середині XIX ст. публічна обіцянка винагороди ще не отримала закріплення в законодавчих актах багатьох країн, а ставлення до неї значного числа цивілістів було критичним. За доктринальними поглядами зазначеного періоду юридична обов'язковість публічних обіцянок не визнавалася, а виникаючі з них правовідносини було